

paria de la *-r-* del romànic i que una *γ-* gàllica (= *gw-* del britònic) no és bona base per a un *gy-* romànic, sempre ens veuríem obligats a admetre un encreuament d'un celtisme i un germanisme per explicar un resultat romànic fonèticament intermedi, i també això faria que la idea fos escassament satisfactòria. Més que més tenint en compte que si tals influències d'elements diversos cèltics i germànics es produeixen és més natural que sigui en el Nord de França, i justament aquest seria exclusiu del Midi.

Els dubtes que tot això suscita, val a dir que es poden mirar com a limitats a la llengua d'oc, on el manlleu d'un mot italià d'origen langobard resta probable en si, i que el manlleu en català resta quasi imposat per la *-o-*, per la *-x-* i per tota la història del mot. Quant a un altre escrúpol que esmento en el DCEC em sembla més recusable: etimologia no «segura en vista del cast. dial. *guirlio*, *guirrio* (RFE XI, 350) y oc. *guerle*», cf. *arreguilar*, DCEC, s. v. REGALAR II i AGALLA II. Però és que hi ha hagut una pila d'encreuaments de *guerxo* amb mots d'altra arrel, fenomen lexical a què estan més exposats que cap mot els adjectius pintorescos, expressius i de connotació més o menys afectiva com aquest. Si la nostra gent va importar aquest estrangerisme expressiu i pejoratiu, d'altres el degueren sumar amb l'arag. i cast. *guarro* (pròpiament nom del 'porc') no menys expressiu i encara més pejoratiu, que se li assemblava pels sons i per les males propensions de caràcter (escarnidor, traïdorenc) que el poble italià (i el nostre) penjava als pobres guenyos (cf. la cita de NOLLER infra, s. v. *guerxolli*).

Ja Eiximenis donà exemple: «comunament veem aximatex que aquests *guarros* o torts en los uyls són gent terrible, dels quals se diu que axí matex han lo cor d'ins malvat e tort» (Terç, fº 396v). D'aquesta suma amb *guarro* es ressentiren altres formes intermèdies com el citat cast. dial. *guirrio* i maestr. *gartxo* «qui de defecte natural dels ulls, o de vici, mira amb vista travessada o creuada» (GaGirona, p. 387); recordem com ja Boccaccio observà que la seva perversa i golafre Fiammetta tirava cap a aqueix «vici» (*sentiva del guercio*).

Doncs anàlogament en l'oc. *guerle* i el cast. *guirlio* es degué sumar el tipus *galie*, *guéliou* 'guerxo' («schiellend»), que Adam recull com a lorenès, i que aplegant-lo amb el norm. *vergnieu* comenta Urtel (*Litbl.* xxxv, 288). Sense donar una tirallonga de casos acabo amb el més conspicu d'aquests encreuaments: *guenyo* (*gégny*), designació del concepte d'*estràbic' en el llenguatge col·loquial de Bna. i del cast. central [1893, Pons Mass.; no en diccs. fins a Vogel i el *DBal.*], més diré, únic d'ús corrent en el parlar de Bna.; també eiv., PzCabr., i men. segons *AlcM* i a Arles de Tec (*ALF*): degut a contaminació de *guerxo* pels mots *GUINYAR* i *GANYA/ganyota*, d'afinitat semàntica immediata; no hi ha tal it. **guegno*, *AlcM*; però sí *guignou*, *guegne*, *guegno* en algun punt de Friburg i altres cantons suïssos, Wartburg, *RDR* III, 438, 465-6; i agreujant-se la contaminació es diria *guinyo* a Tort., *AlcM*, però no a Barcelona.

DERIV.: *Guerxa* (peix). *Guerxer*: «--- si let no tenen / çper què-u emprenen / ---? / Déu les ne paga / --- / per tal no-cura / --- / algun fan tort, / visc e *guercher*, / leig, esquerrer / e geperut / ---», JRoig (*Spill*, v. 9295; així en l'ed. de Bna. 1561 i en Chabàs, però *guerçer*, ms. *Guerxa*. *Guerxada*. *Guerxina*, *fer la ~*, cat. occid.: *gerçina* 'guinyar' (l'ull, per mirar bé) a Cardós, 'fer l'ullet' a Tor de Vall Ferrera (1932-4), id. en el Segrià («no faces la *guerxina* a aquesta noia», «aquest noi fa la *guerxina*» 'acluca un ull a posta, a voluntat', JBXuriguera, 1960); «*fer la garxina*: fer l'ullet» a Ponts (Montanyà, *Top. Mèd. de P.*, 211); *guerxinar*. *Guerxoli*: «un obrer escardalenc y *guerxoli* --- — Si vós no heu vist lo món per un forat — in-terposà, ab ironia, l'obrer, que com bon *guerxoli*, era un burleta», NOLLER (*Vilaniu*, 20), i una altra cita d'Oller en *AlcM* (però, contra el que diu aquest, no ho he sentit mai a Barcelona).

Amb aplicació als objectes, especialment la fusta *guerxar-se* 'torçar-se'ls o obliquar-se'ls la superfície [Belv.; Lab. 1839, i tr. *guerxar*]; *guerxesa* [Labèrnia 1839]; *guerxària*; *guerxejar* (*DAG*, *AlcM*); + *guerxatge* [Fontserè, c. 1925, add. marg. al *DOrt.*]; també he sentit + *guerxadura* (a Tort. *garsadura*); *guerxinós*; *guerxós*. Predomina (almenys en aquest sentit) en val. i bal. la variant de radical *gars-* (entremig *garx-* a Tort.), ja *garsesa* (*Damen*. 'alabeo de la madera ---'), *fer garsesa* («desvair-se una ratlla de la direcció d'una altra, paralela», *DAG*), i en aquesta forma des del Maestr. («*garsar-se* una fusta, un serradís, tauló, pal, bastó --- ho diuen quan la fusta és tallada verda i, al secar-se, se torç», GaGirona, *Voc.*, 389); més al Sud més variat *garsejar-se* («alabearse, combarse», 1839, Lamarca), > murcià *garcearse* (GaSoriano); *garseig*. *Garsar*. En lloc de a la *guerxa* llegim a la *guerçè* 'a la biorxa' en Víctor Català: «la geça, cordada a la ~» (*Lenin*, O. C., 982) (que deu ser grafia més exacta que a la *garxé*, que *AlcM* atribueix al ross. i Vallès), evidentment resultant d'un encreuament amb el fr. à la *négligée* (les dones deien un *négligé* per a una espècie de xambra o «matiné»). *Desguerxar*. *Enguerxar*; *en guerxament*.

També *enguerxir* (i *enguerximent*), *enguerxit*, *AlcM*. Però en lloc d'això a Eivissa diuen *envergit*, *-ida*, aplicat a la fusta dels mobles, i jo vaig sentir *desbartxir-se* aplicat a la fusta boscana a l'obaga de la serra de Benicadell, val. (Beniatjar, 1962), sobre els quals vaig fer nota a *E. T. C.*, 224-5, i continuo no dubtant que són variants de la nostra família de mots; però la localització i les variants mateixes fan pensar que en això hi hagi en gran part herència mossàrab (la *ğ* eivissenca, en especial és reveladora), i llavors i ara crec que a la base llunyana d'això pot haver-hi herència d'un mot llatí que seria *VERGERE* 'inclinat' (ja en llatí amb derivats *invergere*, *evergere*) o potser en part *VALGUS* 'garrell',⁸ després incorporada per etimologia popular a la família de *GUERXO* i a *enguerxir*. *AlcM* assenyalava *delingir* 'cedir la fusta' a Albaida, ben a prop d'allà, on pot intervenir de més a més un descendent del llatí *LENTUS*, aplicat a la fusta flexible (cf. it. dial. *lan-*